

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Тягонян-Цедрик Тетяна Миколаївна

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ
ВИКЛАДАЧІВ**

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою
Освітні, педагогічні науки (Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент Дудник Наталка Василівна

РЕЦЕНЗЕНТ: кандидат педагогічних наук, доцент Терешко Інна Григорівна

Захист відбудеться 18 травня 2022 року о 9.00 год. на засіданні ЕК кафедри педагогіки та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ....	7
1.1 Професійна мобільність особистості як педагогічна проблема.....	7
1.2. Сутність та складові професійної мобільності майбутніх викладачів.....	26
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ.....	43
2.1. Стан сформованості професійної мобільності у майбутніх викладачів.....	43
2.2. Шляхи удосконалення формування професійної мобільності майбутніх викладачів	54
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ.....	92

Актуальність дослідження. Швидкі темпи соціально-економічних перетворень, радикальні зміни навколишньої дійсності, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації суспільства та науки визначають нові пріоритети розвитку сучасної освітньої галузі.

Серед радикальних змін освіти сьогодення – оновлення структури, форм і методів функціонування освітнього процесу в закладах освіти, його максимальна інтенсифікація. Така модернізація у сфері освіти висуває особливі вимоги до викладачів. Сучасному суспільству потрібен конкурентоспроможний фахівець, відкритий до нових знань, здатний швидко освоювати соціальне середовище нового часу, адаптуватися до складних умов професійної дійсності, самостійно й відповідально приймати рішення, зорієнтований на успіх та постійне самовдосконалення.

Така необхідність формування професійного мобільного фахівця підкреслюється в Професійному стандарті на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021), Законі України «Про освіту», Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній Доктрині розвитку освіти. Необхідність створення єдиного освітнього простору ґрунтується на стратегіях розширення знань, удосконалення вмінь та компетентностей як у особистісній, так і в професійній сферах, потребує інтеграції вищої освіти з науковими дослідженнями, розвитку його інноваційного та випереджувального характеру, одержання якісної освіти, оптимізації працевлаштування випускників, подальшого розвитку студентоцентрованого навчання, мобільності студентів, викладачів і дослідників, формування гнучких освітніх траєкторій навчання та необхідності впровадження такої діяльності.

Умови формування професійної мобільності розкрито в працях Л. Амірової, І. Нікуліної (викладачів вищої школи), А. Ващенко (майбутніх офіцерів), Т. Гордєєвої (майбутніх соціальних працівників), І. Забірова (керівників промислових підприємств), Є. Іванченко (майбутніх економістів), Б. Ігошева, Р. Пріми, В. Сластьоніна (майбутніх викладачів), С. Капліної

(майбутніх інженерів), Л. Меркулової (фахівців технічного профілю) та ін. Різноманітні напрями здійснення професійно-педагогічної діяльності у вищій школі й удосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів розкрито в працях І. Доброскок, І. Драч, Н. Онищенко, О. Плахотнік, З. Рябової, В. Олійника, В. Хомича, М. Чобітька, О. Шапран.

Зростаюча актуальність проблеми, її теоретична та практична значущість і водночас недостатня розробленість зумовили вибір теми кваліфікаційного дослідження: **«Формування професійної мобільності майбутніх викладачів».**

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи удосконалення формування професійної мобільності майбутніх викладачів.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати понятійно-категоріальний апарат дослідження.
2. З'ясувати сутність та структуру професійної мобільності майбутніх викладачів.
3. Визначити стан сформованості професійної мобільності у майбутніх викладачів.
4. Розробити та експериментально перевірити шляхи удосконалення професійної мобільності майбутніх викладачів закладів вищої педагогічної освіти.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх викладачів у закладі вищої педагогічної освіти

Предмет дослідження – шляхи удосконалення формування професійної мобільності майбутніх викладачів.

Методи дослідження: *теоретичні:* аналіз і синтез, абстрагування та узагальнення, порівняння, зіставлення для комплексного вивчення різних наукових поглядів з проблеми дослідження, теоретичного узагальнення основних підходів до розв'язання проблеми формування професійної мобільності майбутніх викладачів; *емпіричні:* діагностичні (бесіди,

анкетування, інтерв'ю, опитування, тестування) – з метою встановлення рівнів сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів; *педагогічний експеримент*.

Експериментальна база дослідження. Дослідницько-експериментальна робота здійснювалася на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Експериментальним дослідженням було охоплено 45 магістрантів спеціальності Філологія. Українська мова та література.

Теоретичне значення роботи полягає в уточненні ключових дефініцій: «професійна мобільність майбутніх викладачів»; «формування професійної мобільності майбутніх викладачів» та розкритті особливостей та структури професійної мобільності майбутніх викладачів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні занять дискусійного клубу «Професійно мобільний педагог: сьогодні та майбутнє», тренінгу «Актуалізація професійно-особистісного потенціалу майбутніх викладачів» та тренінгу «Професійна мобільність особистості - запорука її професійного успіху».

Результати дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої педагогічної освіти для оновлення змісту лекційних і практичних занять, розробки навчальних програм, підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, навчально-методичних комплексів, тренінгів з проблем професійної мобільності майбутніх викладачів.

Апробація матеріалів дослідження. Основні положення, висновки і результати дослідження доповідалися та обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика» (м. Умань, 24 листопада 2021 р.).

Публікації. За матеріалами роботи опубліковано статтю: «Сутність професійної мобільності майбутніх викладачів»

Структура роботи. Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (78 позицій) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок, основного тексту 81 сторінка.

ВИСНОВКИ

Теоретико-методологічні розвідки дали змогу з'ясувати, що проблема формування професійної мобільності майбутніх викладачів, здатних працювати в умовах реформування освіти є актуальним питанням вищої освіти. Встановлено, що професійна мобільність виступає важливою складовою кваліфікаційної характеристики фахівця, проте її формуванню приділяється недостатньо уваги.

Проведений аналіз наукової та науково-методичної літератури засвідчив, що професійну мобільність особистості розглядають як готовність особистості до самореалізації, змін у професійному середовищі, детермінанту конкурентоспроможності особистості, професійну якість.

З'ясовано сутність професійної мобільності за параметрами (топічним, генетичним, тематичним, методичним), що дало змогу виокремити структуру досліджуваного феномену.

Професійну мобільність майбутніх викладачів визначаємо як полікомпонентну, інтегровану, динамічну якість особистості, що забезпечує оптимальну зміну власної професійної стратегії в освітньому процесі.

Формування професійної мобільності майбутніх викладачів – це цілеспрямований, системний, систематичний освітній процес, зорієнтований на засвоєння студентами нових знань та розширення меж професійної мобільності.

Доведено, що складовими професійної мобільності майбутніх викладачів є: мотиваційна спрямованість, ціннісні орієнтації на професійну самореалізацію й самовдосконалення, інтерес та спрямованість до педагогічної праці; наявність знань, які потрібно застосовувати в професійній діяльності, а саме знання психолого-педагогічних механізмів адаптації до різних професійних ситуацій, видів діяльності, знання принципів саморегуляції, самовизначення, цілевизначення. Саме ці знання допомагають адаптуватися до різних професійних ситуацій, різних видів діяльності; здатність адаптуватися в різних професійних ситуаціях, видах діяльності, здатність застосовувати

саморегуляцію, самовизначення, цілевизначення, здатність проектувати власну діяльність у змінених умовах для ефективної реалізації себе як викладача.

Визначено наступні рівні сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів: високий, середній та низький. Проаналізовано стан сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів. Проведення констатуючого етапу експерименту дозволило визначити стан сформованості професійної мобільності майбутніх викладачів. Встановлено, що у процесі професійної підготовки магістрантів спеціальності Філологія. Українська мова та література Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Серед респондентів 21,7% ЕГ та 18,2% КГ мають високий рівень, 52,2% ЕГ та 50,0% КГ – середній і 26,0% ЕГ та 31,9% КГ – низький рівень професійної мобільності.

Доведено, що одним із перспективних шляхів формування професійної мобільності майбутніх викладачів є впровадження у позааудиторну роботу найрізноманітніших форм та методів роботи з студентами. Розроблено та апробовано такі шляхи удосконалення формування професійної мобільності майбутніх викладачів: дискусійний клуб «Професійно мобільний педагог: сьогоднішня та майбутня», тренінг «Актуалізація професійно-особистісного потенціалу майбутніх викладачів» та тренінг «Професійна мобільність особистості - запорука її професійного успіху».

Аналіз результатів експериментальної роботи засвідчив, що цілеспрямована робота з формування професійної мобільності майбутніх викладачів: забезпечила такі позитивні зміни у студентів: підвищено мотивацію до професійної діяльності у ЗВО; поглиблено знання психолого-педагогічних механізмів адаптації до різних професійних ситуацій, видів діяльності, знання принципів саморегуляції, самовизначення; розширено можливості застосування умінь і навичок професійної мобільності на практиці та визначено перспективи їх розвитку.